

Београдска филхармонија
Сезона 2021/22
Баш смо вас се ужелели

Петак, 3. јун 2022.

Данијел Рајскин
Дејан Лазић, клавир

Фредерик Дилијус
Шетња у рајском врту

Трајање: око 8 минута

Бенџамин Бритн
Диверзије на тему за леву руку и оркестар, оп. 21

Трајање: 23 минута

Густав Холст
Планете за женски хор и оркестар оп. 32

Марс, доносилац Рата
Венера, доносилац Мира
Меркур, крилати гласник
Јупитер, доносилац радости
Сатурн, доносилац старој доба
Уран, чаробњак
Нејтун, мистик

Трајање: око 50 минута

Остварења енглеског композитора **Фредерика Дилијуса** (1862-1934), обухватају бројне жанрове, у позноромантичарском стилу који је израстао од раних утицаја Едварда Грига и Рихарда Вагнера у јединствени музички израз. Професионално бављење композицијом започео је релативно касно (у раним двадесетим годинама), те је његова музика била готово непозната и није се изводила почетком XX века. Само што је стекао прва стваралачка признања, болест га је спречила да се бави компоновањем, којем се поново вратио крајем двадесетих година протеклог века. Овај последњи стваралачки период донео је нека од Дилијусових најзначајнијих дела.

Као велики поштовалац музичких драма Рихарда Вагнера, и сам је дао допринос сцени написавши неколико оперских дела. Међу њима је и опера *Ромео и Јулија на селу*, која припада Дилијусовом средњем стваралачком периоду. Причу Готфрида Келера, који је Шекспирове јунаке преместио у тада модерно швајцарско село, преточио је у дело у којем је ангажован оркестар, по свом саставу и већи од Вагнеровог. ***Шетња у рајском врту*** је интерлудијум који је настао након завршетка опере и непосредно пред премијеру у Берлину 1907. године, када је композитор схватио да му је потребна додатна музика за последњу промену сцене. *Рајски врт* је заправо запуптена стара гостионица у коју *Ромео и Јулија* одлазе вече пре остварења свог самоубилачког плана. Иако је накнадно додат, овај интерлудијум представља кулминациону тачку опере, доносећи подсећање на неколико главних тема и припрема завршну трагичну сцену.

Клавирски концерт ***Диверзије на тему за леву руку и оркестар, оп. 21***, још једна су у низу поруџбина бечког пијанисте Пола Витгенштајна, који је изгубио десну руку борећи се у Првом светском рату. Дела је поручио и од Равела, Прокофјева, Корнголда и Рихарда Штрауса, а аутора овог концертантног остварења, **Бенџамина Бритна** (1913-1976), упознао је 1940. године у Њујорку. Резултат је бриљантна партитура у којој се једна једноставна тема трансформише кроз различите форме и жанрове, са кулминацијом у виртуозном спринту до финиша у покретној, брзој тарантели.

Витгенштајн је имао примедбе на оркестрацију, али је композитор првобитно одбио да уноси било какве измене, да би се на крају сложио са незнатним алтерацијама.

Увек је осећао огорченост у вези са тим, и након 1950. године, ревидирао је партитуру како би створио званичну верзију која би сјречила Пола да дело свира у његовој застарелој варијанти. Витгенштајн је задржао извођачка права за концерт још извештан број година, што је спречавало друге пијанисте да га изводе. Свирао је *Диверзије* на премијери са *Филаделфија оркестром*, под управом Јуџина Ормандија, 16. јануара 1942. године. Позитивне критике више су се бавиле самом природом композиције него њеном суштином, али је истакнуто да је дело *тенијално најисано*, као и да представља комбинацију *уживајућих и досадних момената*.

Седмоставачна оркестарска свита енглеског композитора **Густава Холста** (1874-1934) његово је најпознатије дело и једно од најзначајнијих остварења енглеске класичне музике. Током свог живота, Холст је био незадовољан што је ово дело засенило његова друга одлична остварења. Поред хинду мистицизма којим је био опчињен, Холст је са уживањем проучавао и астрологију. До 1914. године, када је започео компоновање **Планета**, било је откривено само седам од њих, те је Холст исти број ставова назвао по планетама Сунчевог система које су до тада биле откривене, изоставивши Земљу као његов центар (зато је инспирација била астрологија, а не астрономија). Дуги низ година се дело чинило некомплетно због закаснелог открића планете Плутон, 1930. године, али пошто је 2006. Плутону укинута статус планете, последњих година се целовитост дела више не доводи у питање. Прва извођења су представила само поједине ставове, док је *Планете* први пут у целости извео Лондонски симфонијски оркестар 1920. године. Проучавајући хороскопе, Холст се заинтересовао за утицај планета на људску психу, те је тако насловио и ставове. Прва верзија била је написана за клавирски дуо, изузев последњег става за оргуље, зато што је Холст сматрао да је звук клавира превише снажан за мистериозни и удаљени Нептун. Богата оркестрација касније је показала снажне утицаје Шенберга, Римског-Корсакова и Стравинског. Дуги низ година ова свита је сматрана *тешком музиком*, а различитости између ставова се могу уочити у свим елементима, првенствено у њиховом карактеру. Робустни звуци Холстове страшне визије рата у такту 5/4 доминирају првим ставом. Њему контрастира спокојна *Венера* са деликатним тоновима соло виолине. Једанаест понављања прве теме *Меркура, крилатој гласника*,

раскошно су оркестриране, док *Јупитер* представља централни став пун радосних и свечаних расположења, коме се супротставља депресивна слика Сатурна. *Уран*, чаробњак, израста из језгра од четири тона до бриљантног климакса, после кога се они у Коди поново чују и нестају у еху. *Нейтун*, *Мистик*, лишен је мелодије и ритма са деликатном оркестрацијом (поново необичних 5/4) која на тренутке подсећа на гласове. Затим звук постаје реалан, јер се из даљине чују етерични гласови женског хора, који полако нестаје мешајући звуке и тишину.

мр Асја Радоњић